

Michał Świtlyk

Akademia Rolnicza w Szczecinie

KOSZTY PRODUKCJI MLEKA W POLSKICH GOSPODARSTWACH NALEŻĄCYCH DO EUROPEJSKIEGO STOWARZYSZENIA PRODUCENTÓW MLEKA (EDF) W 2003 R.

Do najważniejszych zagadnień ekonomiki rolnictwa należą kwestie związane z rachunkiem kosztów produkcji płodów rolnych. Od wielu lat są prowadzone w Polsce i na świecie badania związane z analizą rachunku kosztów produkcji mleka na poziomie gospodarstwa. W Europie Zachodniej zaawansowane są badania polegające na porównaniu kosztów produkcji mleka w poszczególnych krajach. Wyniki tych porównań służą do analizy mocnych i słabych stron produkcji mleka w badanych krajach.

Celem artykułu jest analiza kosztów produkcji mleka w gospodarstwach mlecznych w Polsce oraz przedstawienie produktywności czynników produkcji. Dane do badań zaczerpnięto z 22 polskich gospodarstw uczestniczących w badaniu kosztów produkcji mleka prowadzonym przez Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka. W 2003 r. w badaniu uczestniczyło 8 gospodarstw indywidualnych oraz 14 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością.

Gospodarstwa uczestniczące w badaniu różniły się pod względem wielkości stada krów, powierzchni użytków rolnych, systemów produkcji, formy prawnej oraz lokalizacji.

Wielkość stada krów w badanych gospodarstwach wynosiła od 22 do 1372 szt., a produkcja mleka – od 114 t do 10 794 t. Wydajność mleczna badanych stad wynosiła od 3444 do 8124 l. Z badanej zbiorowości 9 gospodarstw stosowało wyłącznie chów alkiegowy, w pozostałych zaś występowało żywienie letnie pastwiskowe.

Przeciętny koszt całkowity produkcji mleka w badanej grupie gospodarstw wynosił w 2003 r. 88,3 zł/100 kg mleka, z tego koszty bezpośrednie (bez wynagrodzeń) wynosiły 56,5 zł/100 kg mleka, a koszty czynników produkcji – 31,8 zł/100 kg mleka. W strukturze kosztów całkowitych koszty bezpośrednie (bez

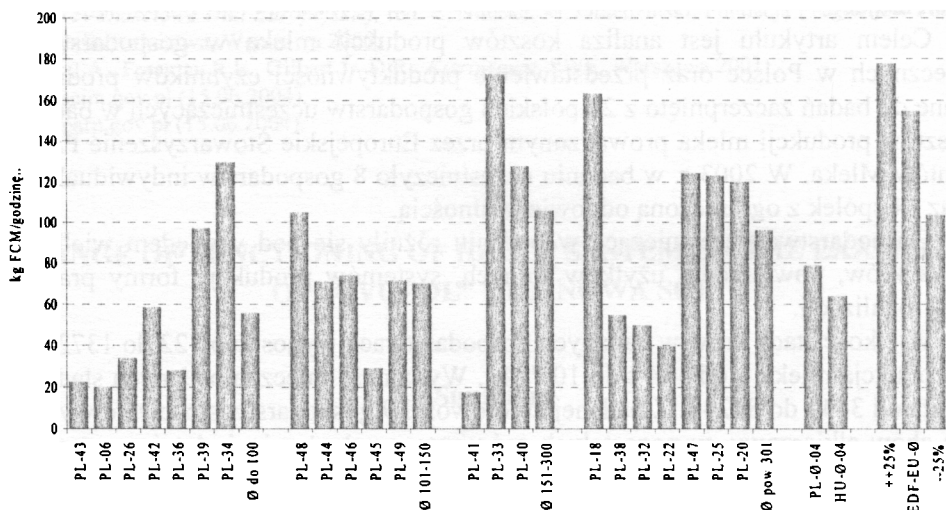
wynagrodzeń) stanowiły 64,0%, a koszty czynników produkcji 36,0%. W strukturze kosztów bezpośrednich udział kosztów związanych z wytworzeniem pasz wynosił średnio 47,5%, a udział kosztów paliw, oleju i smarów, energii elektrycznej oraz wody – 14,8%. Udział kosztów związanych z leczeniem i inseminacją zwierząt wynosił 8,9%, udział zaś kosztów maszyn – przeciętnie 7,8%, koszty zakupu zwierząt stanowiły 7,6%.

W strukturze kosztów czynników produkcji największy udział stanowiły koszty pracy najemnej: 39,2%, całkowite koszty kapitału: 28,9% oraz koszt pracy własnej rolnika i jego rodziny: 22,9%, udział zaś kosztów całkowitych ziemi wynosił 9,0%.

Koszty całkowite produkcji mleka w badanej zbiorowości gospodarstw zawierały się od 67,1 (PL-18) do 114,4 zł/100 kg mleka (PL-43). Koszty bezpośrednie (bez wynagrodzeń) wynosiły od 41,4 (PL-32) do 63,7 zł/100 kg mleka (PL-43). W kosztach bezpośrednich koszty paszy wynosiły od 16,6 (PL-36) do 43 zł/100 kg mleka (PL-46). Koszty paliwa, energii, olejów i smarów oraz koszty wody wahały się od 3,7 (PL-33) do 18,2 (PL-47) zł/100 kg mleka.

Koszty czynników produkcji wynosiły od 67,1 (PL-18) do 116,7 zł/100 kg mleka (PL-49), w tym koszty całkowite ziemi 0,7 (PL-48) – 12,2 zł/100 kg mleka (PL-06), koszty pracy rodzinnej siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych wahały się od 3,8 (PL-39) do 36,3 zł/100 kg mleka (PL-43), a koszty pracy najemnej wynosiły od 2,1 (PL-34) do 28,4 zł/100 kg mleka (PL-32). Całkowity koszt kapitału wynosił odpowiednio od 3,7 (PL-18) do 12,7 zł/100 kg mleka (PL-44).

Produktywność pracy mówi o ilości mleka wyprodukowanego w ciągu godziny. Przeciętna produktywność pracy w 2003 r. dla badanych gospodarstw wynosiła 79 kg FCM/godzinę pracy i wahała się od 18 (PL-41) do 172 kg (PL-33) – była dwukrotnie niższa niż przeciętnie w krajach UE.

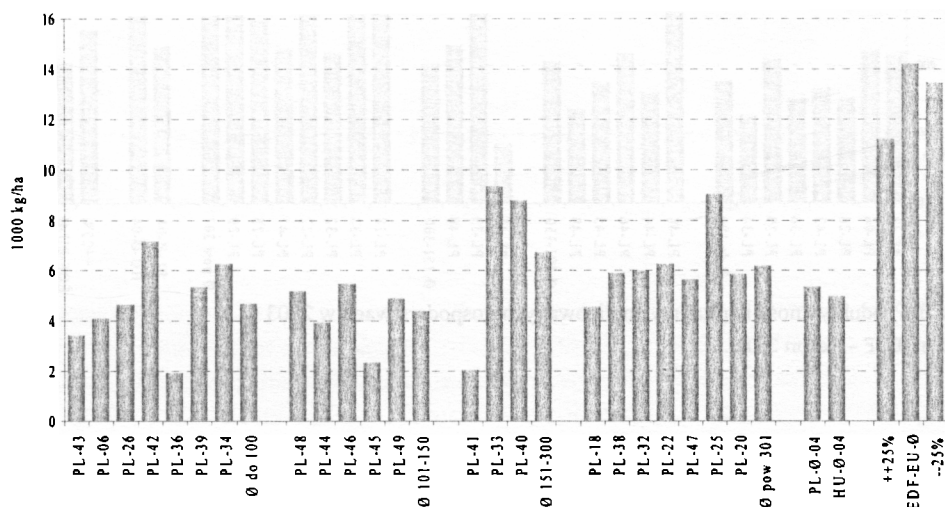


Rys. 1. Produktywność pracy w analizowanych gospodarstwach w 2003 r.

Źródło: (EDF – Report 2004).

We wszystkich gospodarstwach, w których wystąpiła niska produktywność pracy, zaobserwowano wysokie nakłady pracy w produkcji mleka. Dwa gospodarstwa, PL-33 i PL-18, osiągnęły produktywność pracy porównywalną z 25% najlepszych gospodarstw unijnych. Produktywność wynosiła odpowiednio: 172 i 163 kg FCM/godzinę. Przeciętna produktywność pracy w dość zróżnicowanej pod tym względem polskiej grupie wynosiła 79 kg FCM/godzinę.

Produktywność ziemi oznacza ilość wyprodukowanego mleka przypadającego na hektar powierzchni paszowej wykorzystanej do jego wyprodukowania. Im wyższa produktywność ziemi, tym lepsze wykorzystanie powierzchni paszowej w produkcji mleka.



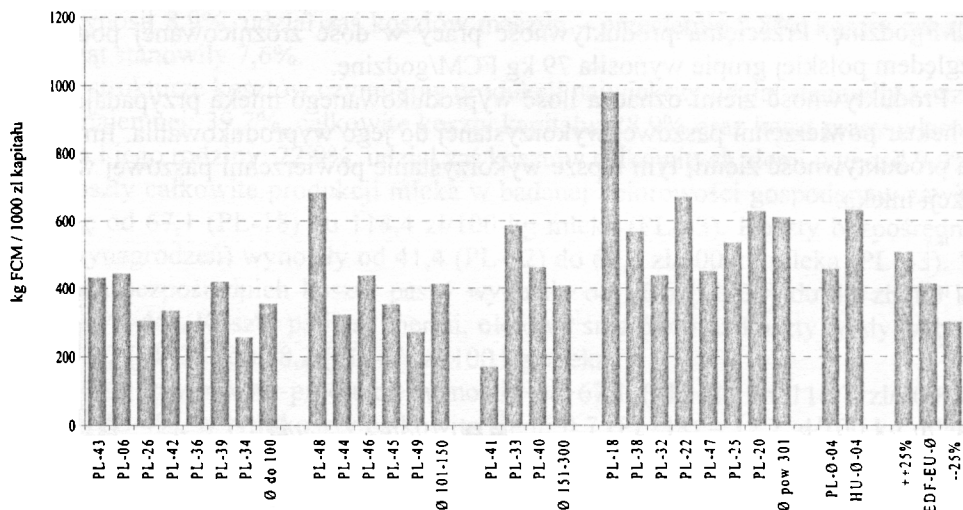
Rys. 2. Produktywność ziemi w analizowanych gospodarstwach w 2003 r.

Źródło: (EDF – Report 2004).

Zdecydowanie najniższą produktywność ziemi miały gospodarstwa PL-36, PL-41 i PL-45 (ok. 2 t FCM/ha). Po części wynikało to z niskiej wydajności mlecznej krów, a po części z dużej powierzchni paszowej wykorzystywanej do produkcji mleka. W przeliczeniu na 1 krowę wynosiła ona odpowiednio: 1,8 ha, 1,8 ha i aż 3,2 ha. W pozostałych gospodarstwach powierzchnia paszowa przypadająca na krowę wahała się od 0,8 do 1,5 ha. Przeciętna produktywność ziemi w Polsce wynosiła ponad 5 t FCM/ha – była prawie 2,6-krotnie niższa niż w krajach UE.

Produktywność kapitału określa ilość wytworzonego mleka przypadającego na każde 1000 zł kapitału zaangażowanego do jego produkcji. Im wyższa produktywność, tym lepsze wykorzystanie kapitału. Najwyższą produktywność kapitału osiągnęły gospodarstwa z grupy o największych stadach krów (przeciętnie 609 kg FCM/1000 zł) – była ona wyższa od najlepszych gospodarstw w UE o 102 kg FCM/1000 zł. Wynikało to z mniejszego kapitału własnego zaangażowanego w produkcję oraz z nieco niższej wydajności mlecznej krów. Najniższa produktywność kapitału wystąpiła w gospodarstwie PL-41, wynosiła zaledwie 170 kg

FCM/1000 zł. Przeciętna produktywność kapitału dla polskiej grupy EDF wynosiła 456 kg FCM/1000 zł.



Rys. 3. Produktywność kapitału w analizowanych gospodarstwach w 2003 r.

Źródło: (EDF – Report 2004).

Wnioski

1. Przeciętny koszt całkowity produkcji mleka w 2003 r. wynosił 88,3 zł/100 kg mleka, w tym koszty bezpośrednie (bez wynagrodzeń) wynosiły 56,5 zł/100kg mleka, a koszty czynników produkcji 31,8 zł/100 kg mleka.
2. W strukturze kosztów całkowitych koszty bezpośrednie (bez wynagrodzeń) stanowiły 64%, a koszty czynników produkcji 36%. W strukturze kosztów bezpośrednich udział kosztów związanych z wytworzeniem pasz wynosił 47,5%, a w strukturze kosztów czynników produkcji dominującą rolę odgrywały koszty pracy i koszty kapitału.
3. Badane gospodarstwa, w porównaniu ze zbiorowością gospodarstw z 15 krajów UE, charakteryzują się znacznie niższą produktywnością pracy i ziemi, wykazują zaś porównywalną produktywność kapitału.

Literatura

- EDF – Report 2004. *Cost comparison analysis. Time series analysis. Database*, Institute of Farm Economics and Rural Studies, Federal Agricultural Research Centre (FAL), DLG.
- IFCN Dairy Report 2004. *For a better Understanding of Dairy Farming World-Wide*, Federal Agricultural Research Centre (FAL), Global Farm GbR, Braunschweig, Germany.

MILK PRODUCTION COSTS IN 2003 IN POLISH FARMS BELONGING TO THE EUROPEAN DAIRY FARMERS

Summary

In the paper the results of research on milk production costs in 2003 are presented. The research was conducted in the frames of the European Dairy Farmers. Researched population included 22 farms.